

Анастасія Попова

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
avropova@meta.ua

УДК 346.54

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

АНОТАЦІЯ. Необхідність посилення ролі державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг (НФП) як невід'ємної частини фінансової системи країни зумовлює актуальність цієї статті. Вирішення правових проблем реалізації єдиної державної політики у цій сфері у воєнний і повоєнний періоди характеризує безумовну актуальність статті.

Мета статті – визначити поняття державного регулювання ринків НФП, виділити об'єкти такого регулювання, проаналізувати основні моделі державного регулювання ринків НФП, а також дослідити особливості дерегуляційних заходів у воєнний і повоєнний періоди.

Регулювання ринків НФП визначається як упорядкування діяльності суб'єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП і операцій між ними та клієнтами з боку уповноважених органів. Зазначається, що регулювання ринків НФП може бути внутрішнім – це підпорядкування діяльності суб'єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП власним нормативним документам (статуту, положенням про структурні підрозділи фінансових установ) і зовнішнім – підпорядкування діяльності суб'єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП нормативно-правовим актам органів держави, міжнародним договорам тощо.

Наголошується, що для України характерна секторальна або полірегуляторна модель державного регулювання ринків НФП, яка складається з усталеної системи Регуляторів (Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку) та розвинутої системи саморегулювних організацій.

Виділяються основні схожі елементи у визначеннях державного регулювання, а саме: 1) мвстять сукупність заходів, які здійснюються державними органами; 2) спрямовуються на регулювання поведінки учасників певних відносин; 3) здійснюються з певною метою. На підставі аналізу законодавчого визначення державного регулювання діяльності з надання фінансових і супровідних послуг робиться висновок, що зміст державного регулювання зводиться до нормативного регулювання, що є одним із чотирьох можливих правових форм державного регулювання економіки, які виділяються у теорії господарського права (державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, управління, контроль і нормативне регулювання). У результаті аналізу доктринальних і зако-

нодавчих визначень запропоновано визначати державне регулювання ринків НФП як сукупність заходів, здійснюваних Регуляторами щодо упорядкування, контролю та нагляду за діяльністю небанківських організацій та інших учасників ринків НФП з метою створення сприятливих умов для їх функціонування, запобігання і протидії зловживанням і порушенням на ринках небанківських фінансових послуг та забезпечення захисту законних інтересів клієнтів. Пропонується виділити два види об'єктів державного регулювання ринків НФП: опосередкований об'єкт (ринки небанківських фінансових послуг) і безпосередній об'єкт (професійна фінансова діяльність).

Авторка дійшла висновку, що доцільно продовжувати роботу над нормативним регулюванням провадження професійної фінансової діяльності не тільки у період дії воєнного стану, а й у повоєнний час.

Ключові слова: державне регулювання; фінансовий ринок; ринок фінансових послуг; ринок НФП; фінансові послуги; дерегуляційний план; воєнний стан.

Необхідність удосконалення функціонування фінансової системи, забезпечення стабільного розвитку й ефективного використання інструментів ринків небанківських фінансових послуг (далі – НФП), а також вирішення правових проблем реалізації єдиної державної політики у цій сфері у воєнний і повоєнний періоди характеризує безумовну актуальність статті.

У правовій доктрині категорію державного регулювання економіки досліджували О. Сенишин, М. Горинь, О. Кундицький, О. Дідич, П. Добродумов та ін. Державне регулювання ринку фінансових послуг було предметом аналізу у працях А. Гетьмана, С. Глібка, О. Дмитрик, Г. Анісімової, І. Солошкіної та О. Ящищак. Водночас не здійснювалося комплексне господарсько-правове дослідження поняття ринків НФП, об'єктів та основних моделей такого регулювання.

Мета дослідження – визначити поняття державного регулювання ринків НФП, виділити об'єкти такого регулювання, проаналізувати основні моделі державного регулювання ринків НФП, а також дослідити особливості дерегуляційних заходів у воєнний і повоєнний періоди.

Однією зі сфер господарювання, яка підлягає державному регулюванню, є ринок НФП. Аналіз поняття державного регулювання ринків НФП варто почати з загальної категорії “регулювання” / “державне регулювання”.

Термін “регулювання” походить від латинського слова “*regulo*”, що означає “упорядковуую”, “спрямовую”. Словник української мови тлумачить термін “регулювати” як впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі¹. Зі свого боку автори Словника синонімів української мови синонімом до слова

¹ Словник української мови, т 8: Природа-Ряхтливий (Білодід І голова редкол, Наукова думка 1977) 480.

“регулювати” наводять “налагоджувати”, тобто створювати умови для нормальної діяльності, функціонування чого-небудь².

Регулювання ринків НФП – це впорядкування діяльності суб’єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП та операцій між ними і клієнтами з боку уповноважених органів.

Регулювання ринків НФП може бути *внутрішнім* – це підпорядкування діяльності суб’єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП власним нормативним документам (статуту, положенням про структурні підрозділи фінансових установ) і *зовнішнім* – підпорядкування діяльності суб’єктів господарських правовідносин у сфері ринків НФП нормативно-правовим актам органів держави, міжнародним договорам тощо.

Відомо, що в світовій практиці виділяють три основні моделі регулювання ринку цінних паперів (американська, французька і англійська). Аналогічно, за ступенем державного регулювання можна виділити три основні моделі регулювання ринків НФП:

1) французька модель – переважає принцип державного регулювання, тобто регулювання ринків НФП здійснюють переважно Регулятори, і лише невеликий обсяг повноважень делегується державою саморегулювним організаціям;

2) англійська модель – переважає принцип саморегулювання, тобто максимально можливий обсяг повноважень передається державою саморегулювним організаціям, а за уповноваженими державними органами зберігаються основні контрольні функції;

3) американська модель – регулювання здійснюється за принципом комплексного державного регулювання та саморегулювання.

В Україні система регулювання ринків НФП побудована за прикладом французької моделі, згідно з якою державне регулювання здійснюється відповідними Регуляторами, які можуть делегувати окремі повноваження саморегулювним організаціям учасників ринку фінансових послуг та/або ринків капіталу. Відповідно до ст. 20 Закону України “Про фінансові послуги та фінансові компанії” (далі – Закон про фінансові компанії) саморегулювні організації набувають і позбавляються свого статусу Регулятором, а також є об’єктами нагляду з боку відповідного Регулятора³.

Таким чином, регулювання ринків НФП передбачає:

1. Державне регулювання – здійснюється уповноваженими державними органами.

2. Саморегулювання – здійснюється певними організаціями/органами, яким держава, в особі уповноважених органів, делегує певні повноваження щодо регулювання професійної фінансової діяльності та контро-

² Словник синонімів української мови, т 2: О–Я (Бурячок А та інші, Наукова думка 2001) 520.

³ Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14 грудня 2021 р. № 1953-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>> (дата звернення: 30.03.2023).

лю за її здійсненням. На ринках НФП суб'єкти професійної фінансової діяльності мають право на добровільних засадах об'єднуватися в асоціації чи інші об'єднання, які на підставі відповідного рішення Регулятора можуть набути статус саморегулівної організації учасників ринку фінансових послуг. У цьому випадку такі саморегулівні організації кваліфікуються як особливі недержавні органи, що можуть здійснювати окремі елементи державного регулювання професійної фінансової діяльності, зокрема, щодо розроблення, встановлення та застосування правил, стандартів і принципів здійснення відповідного виду діяльності, а також контроль за їх дотриманням. Обсяг повноважень, які Регулятор делегує такій саморегулівній організації, форми реалізації таких повноважень та інші способи провадження саморегулювання встановлюються нормативно-правовими актами Регулятора, а також рішенням Регулятора про надання об'єднанню учасників ринку фінансових послуг статусу саморегулівної організації (статті 19, 20 Закону про фінансові компанії).

Сучасні економічні словники, як правило, визначають державне регулювання економіки: 1) як вплив держави на діяльність господарюючих суб'єктів і ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення нормальних умов для функціонування ринкового механізму, вирішення екологічних і соціальних проблем; 2) як цілеспрямований процес, що забезпечує підтримання або зміну економічних явищ та їхніх зв'язків.

Щодо юридичних енциклопедичних видань, то їхні автори не дають будь-яких визначень терміна “державне регулювання” або термінів інших різновидів регулювання. У Великому енциклопедичному юридичному словнику розглядається “правове регулювання” як різновид соціального регулювання, один із основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства і держави⁴.

Отже, енциклопедичні визначення не дають однозначного тлумачення поняття “державне регулювання” із юридичного погляду.

У науковій юридичній літературі немає однозначного розуміння поняття “державне регулювання”, тому можна виділити декілька підходів: 1) це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин⁵; 2) це окрема галузь державного управління, яка являє собою цілеспрямовану організуючу діяльність органів державної влади, що реалізується за допомогою специфічних, прита-

⁴ Великий енциклопедичний юридичний словник (Шемшученко Ю ред, 2-ге вид, Юридична думка 2012) 715.

⁵ В Мамутов, О Чувпило, *Господарче право зарубіжних країн: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів* (Ділова Україна 1996) 276.

манних лише їй правових форм і методів, які держава може застосовувати лише у сфері підприємництва⁶.

Для формулювання визначення державного регулювання ринків НФП вважаємо за доцільне проаналізувати точки зору щодо державного регулювання економіки, оскільки через діяльність державних органів в економічній сфері опосередковується вплив держави на поведінку суб'єктів господарювання, зокрема й професійних учасників ринків НФП. Учені-економісти розглядають державне регулювання економіки у широкому і вузькому значеннях. Оскільки системи у широкому значенні визначають як сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які систематично ініціюють, запроваджують і здійснюють у соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному і глобальному рівнях у державі для забезпечення умов ефективного функціонування і розвитку економічної системи, та у вузькому – як процес впливу державної влади (в особі органів законодавчої й виконавчої влади та управління) на умови, спосіб і характер дій суб'єктів економічної системи відповідно до її пріоритетів⁷.

О. Дідич під державним регулюванням економіки розуміє діяльність органів державної виконавчої влади з прогнозування, організації, контролю поведінки учасників економічного обігу (зокрема обігу цінних паперів), яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою узгодження інтересів окремих учасників і суспільства загалом та досягнення оптимальних результатів у регульованій сфері⁸. П. Добродумов визначає систему державного регулювання економіки як сукупність інститутів, форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою створення конкретних умов для їх функціонування і запобігання соціально-економічним проблемам суспільства⁹.

Що ж до законодавчих визначень цього поняття, то в Законі України «Про фінансові послуг та державне регулювання ринків фінансових послуг»¹⁰ розглядається державне регулювання ринків фінансових послуг, а в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»¹¹ акцент переноситься у бік розуміння державного регулювання діяльності

⁶ Т. Кравцова, 'Правова природа державного регулювання підприємницької діяльності' (2004) 1 Підприємництво, господарство і право 4.

⁷ О. Сенишин, М. Горинь, О. Кундицький, *Державне регулювання економіки: навчальний посібник* (Львівський національний університет імені Івана Франка 2014) 12.

⁸ О. Дідич, 'Адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами' (автореф дис канд юрид наук, 2004) 4.

⁹ П. Добродумов, 'Конституційно-правові основи економічної системи України' (2002) 12 Підприємництво, господарство і право 89.

¹⁰ Про фінансові послуг та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III (втрата чинності відбудеться 1 січня 2024 р.) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>> (дата звернення: 30.03.2023).

¹¹ Про фінансові послуги та фінансові компанії (н 3).

з надання фінансових та супровідних послуг і розглядається як здійснення державою з метою захисту прав і законних інтересів клієнтів заходів щодо створення та вдосконалення системи норм, якими визначаються загальні принципи діяльності з надання фінансових і супровідних послуг, що регулюють діяльність надавачів фінансових та супровідних послуг, встановлюють порядок здійснення нагляду за здійсненням діяльності з надання фінансових та супровідних послуг, встановлюють відповідальність за порушення законодавства, що регулює відносини між учасниками ринку фінансових послуг (ч. 1 ст. 1 Закону). Таким чином, законодавець змінює об'єкт державного регулювання: ринки фінансових послуг – на діяльність із надання фінансових і супровідних послуг.

Як правило, під об'єктами державного регулювання економіки розуміють умови, процеси, відносини, елементи і сектори національної економіки, функціонування яких ринковий механізм забезпечує незадовільно або не забезпечує взагалі. При цьому виділяють такі види об'єктів державного регулювання: 1) економіка країни загалом або її окремих галузей, сфер, секторів, регіонів, областей, міст, районів; 2) економічні умови, процеси (економічний цикл, інвестиційні та інноваційні процеси, грошовий обіг, процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання); 3) секторальна, галузева, регіональна, відтворювальна, соціальна структури господарства; 4) економічні відносини (виробничі, розподільчі, соціальні) тощо¹².

З огляду на це можна виділити два види об'єктів державного регулювання ринків НФП: опосередкований об'єкт – це ринки НФП та безпосередній об'єкт – це професійна фінансова діяльність.

Крім того, з огляду на законодавче визначення державного регулювання діяльності з надання фінансових та супровідних послуг зміст державного регулювання зводиться до нормативного регулювання: 'здійснення державою <...> заходів щодо створення та вдосконалення системи норм'¹³, що є одним із чотирьох можливих правових форм державного регулювання економіки, які виділяються у теорії господарського права (державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України, управління, контроль та нормативне регулювання)¹⁴.

Хоча передусім регулюванню підлягають відносини, що виникають на ринках НФП, тобто у зв'язку з організацією та безпосереднім здійсненням професійної фінансової діяльності. До сфери суспільних відносин, що формуються на ринках НФП, належать відносини не тільки між

¹² Сенишин, Горинь, Кундицький (н 7) 78.

¹³ Про фінансові послуги та фінансові компанії (н 3).

¹⁴ *Господарське право (Загальна частина): підручник* (Щербина В, Резнікова В ред, Ліра-К 2023) 40–5.

надавачами фінансових послуг, а й їх об'єднаннями (зокрема й саморегульованими організаціями) та клієнтами.

Як зазначалося, категорія ринку НФП як складова/сегмент фінансового ринку, з'явилася у результаті поділу ринків фінансових послуг залежно від того, чи надається фінансова послуга банківськими чи небанківськими організаціями¹⁵. З огляду на це доцільно буде також проаналізувати наукові позиції щодо визначення державного регулювання ринку фінансових послуг.

Дослідження учених-юристів дають змогу сформулювати основні підходи до розуміння поняття державного регулювання ринку фінансових послуг. Так, О. Ящищак розглядає державне регулювання ринку фінансових послуг як діяльність уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування і недержавних саморегульованих утворень, що здійснюється з певною метою. Складно погодитися з позицією авторки, що державне регулювання можуть здійснювати також саморегульовані організації, оскільки останні здійснюють саморегулювання, яке є частиною регулювання ринку фінансових послуг загалом¹⁶. І. Солошкіна визначає державне регулювання ринку фінансових послуг через категорію 'об'єднання в єдину систему певних форм, методів та інструментів впливу <...> шляхом встановлення державою певних вимог та правил <...>'¹⁷. Авторський колектив у своїй монографії висловлює позицію, що державне регулювання ринку фінансових послуг доцільно визначати як систему форм, методів державного впливу на учасників ринку фінансових послуг, засновану на принципах (засадах) господарського правопорядку¹⁸. Хоча в зазначених підходах і визначається державне регулювання ринку фінансових послуг через різноманітні категорії, спільним є виділення мети такого регулювання, яка зводиться до такого: забезпечення прозорості, надійності і відкритості та запобігання зловживанням і порушенням на ринках фінансових послуг; захист прав, законних інтересів та задоволення соціально-економічних потреб споживачів фінансових послуг.

Незважаючи на таку різноманітність думок, можна виділити основні схожі елементи у визначеннях державного регулювання, а саме: 1) це сукупність заходів, здійснюваних державними органами; 2) спрямовуються на регулювання поведінки учасників певних відносин; 3) здійснюються з певною метою.

¹⁵ А Попова, 'Ринки небанківських фінансових послуг та їх інструменти' (2018) 5 Право України 136–50.

¹⁶ О Ящищак, 'Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні: організаційно-правовий аспект' (дис канд юрид наук, 2010) 74–75.

¹⁷ І Солошкіна, 'Мета та форми державного регулювання ринків фінансових послуг' [2015] 1151 (19) Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія "Право" 68.

¹⁸ *Правові основи здійснення господарської діяльності в інноваційному суспільстві* (Гетьман А та інші ред, Право 2018) 98–9.

Як стверджує Г. Кизима, нині у світовій практиці існують три основні моделі державного регулювання фінансових ринків:

1. Модель єдиного регулятора – мегарегулятора. Ця модель передбачає створення моделі об'єднаного, інтегрованого нагляду за всім фінансовим сектором (банківськими та небанківськими установами) у межах одного органу – мегарегулятора, який об'єднує функції інших регулятивних органів, що входять до його складу.

2. Секторальна модель (традиційна) передбачає чіткий розподіл завдань та функцій між органами, які окремо здійснюють нагляд за кожним з основних секторів (сегментів) фінансового ринку – банківським, страховим, сектором ринку цінних паперів.

3. Модель перехресного регулювання передбачає передачу повноважень із пруденційного нагляду одному органу, а повноважень із регулювання комерційних операцій на фінансовому ринку – іншому¹⁹.

Для моделі державного регулювання ринків НФП в Україні характерний прямий державний контроль. Так, відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону про фінансові компанії в Україні застосовується секторальна модель державного регулювання фінансового ринку, а розмежування повноважень щодо регулювання професійної фінансової діяльності здійснюється таким чином:

1. Щодо професійної діяльності на ринках капіталу – Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку. Нагадаємо, що законодавство виділяє такі види професійної діяльності на ринках капіталу: 1) діяльність з торгівлі фінансовими інструментами; 2) діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами; 3) клірингова діяльність; 4) депозитарна діяльність; 5) діяльність з управління активами інституційних інвесторів; 6) діяльність з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій із нерухомістю; 7) діяльність з адміністрування недержавних пенсійних фондів (ч. 2 ст. 41 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”²⁰).

2. Щодо професійної фінансової діяльності з надання послуг страхування, надання коштів та банківських металів у кредит, залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, фінансового лізингу, факторингу, надання гарантій, торгівлі валютними цінностями, а також фінансових платіжних послуг – Національний банк України.

Таким чином, Регуляторами професійної фінансової діяльності є Національний банк України або Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, які здійснюють свої повноваження згідно з розподілом, визначеним Законом про фінансові компанії.

¹⁹ Г Кизима, ‘Моделі регулювання фінансових ринків: сутність та особливості’ (2011) 12 Державне управління: удосконалення та розвиток <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=369>> (дата звернення: 30.03.2023).

²⁰ Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>> (дата звернення: 30.03.2023).

Якщо заглиблюватися у цю проблематику, то варто звернути увагу на ще одну класифікацію моделей державного регулювання ринку фінансових послуг, яка сформувалася у світі: монорегуляторна і полірегуляторна. Для монорегуляторної моделі характерна наявність єдиного регулятора (наприклад, Франція та Велика Британія). Полірегуляторна модель передбачає функціонування декількох державних органів, уповноважених здійснювати регулювання ринку фінансових послуг, а також створення саморегулювних організацій²¹.

Отже, відповідно до зазначеного вище для України характерна секторальна, або полірегуляторна, модель державного регулювання ринків НФП, яка складається з усталеної системи Регуляторів (Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку) та розвинутої системи саморегулювних організацій.

Основною проблемою державного регулювання ринків НФП можна назвати множинність інтересів учасників ринкових відносин. І один зі шляхів її вирішення – забезпечити баланс публічних і приватних інтересів учасників ринків НФП. Кожний суб'єкт професійної фінансової діяльності здатний реалізувати свій приватний інтерес лише у тому випадку, якщо він одночасно є носієм і суспільного інтересу.

Нині, в умовах воєнного стану, Національний банк України як Регулятор ринку НФП виконує дії, спрямовані на дерегуляцію ринку з метою підтримати учасників ринку та надати можливості зосередитися на основній діяльності. Кабінет Міністрів України розробив і затвердив план заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату, а також план дій щодо покращення умов ведення бізнесу в Україні²². Деретуляційний план передбачає вжиття конкретних заходів, які спрямовані на державну підтримку бізнесу, усунення регуляторних й адміністративних бар'єрів, що перешкоджають ефективному веденню підприємницької діяльності. Так, Національний банк України вживає низку дерегуляційних заходів щодо професійної фінансової діяльності, зокрема й пов'язаних із врегулюванням особливостей здійснення такої діяльності у зв'язку з воєнним станом, зокрема: 1) визначив строки і перелік учасників ринку НФП, до яких не застосовуються заходи впливу за неподання, несвоєчасне подання звітності та іншої обов'язкової інформації чи документів; 2) заборонив кредитним спілкам: здійснювати операції із пов'язаними з кредитною спілкою особами в частині укладання нових кредитних договорів, укладання договорів про внесен-

²¹ О Ящишак, 'Моделі державного регулювання ринку фінансових послуг' [2011] 3 (126) Адвокат 29–31.

²² Про затвердження плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату, плану дій щодо покращення умов ведення бізнесу в Україні та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1413-р <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1413-2019-%D1%80#Text>> (дата звернення: 30.03.2023).

ня змін до кредитних договорів щодо збільшення сум кредиту; видачу додаткових пайових внесків членам кредитної спілки, які є пов'язаними з кредитною спілкою особами, у разі звернення про їх видачу; здійснювати розподіл нерозподіленого прибутку в будь-якій формі (включаючи пайові внески у вигляді відсотків), крім спрямування такого прибутку на збільшення резервного капіталу тощо; 3) заборонив небанківським фінансовим установам, які отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з надання гарантій, здійснювати операції із пов'язаними особами в частині укладання нових договорів про надання гарантій тощо; 4) визначив строки розгляду інформації та пакетів документів, поданих до 24 лютого 2022 р., у межах процедур реєстрації та ліцензування (зупиняється з 24 лютого 2022 р. та поновлюється з наступного робочого дня після дня припинення або скасування воєнного стану в Україні без повідомлення про це заявника), а також особливий порядок відкликання (анулювання) ліцензії; 5) протягом дії воєнного стану в Україні припинив доступ користувачів до інформації з: Державного реєстру фінансових установ; реєстру осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги; реєстру осіб, яким видано ліцензії на здійснення валютних операцій; реєстру колекторських компаній; переліку небанківських фінансових груп тощо²³.

Водночас зменшення регуляторного навантаження на надавачів фінансових послуг може спричинити зниження якості послуг, що призведе до порушення інтересів споживачів, захист яких держава покликана забезпечувати. У цьому випадку головне, щоб обраний державою шлях на дерегуляцію ринку НФП в умовах воєнного стану і надалі ефективно регулював відносини у повоєнний період, коли необхідно буде створювати найбільш сприятливі умови для функціонування учасників ринку НФП і забезпечення інтересів споживачів фінансових послуг.

Висновки. Використовуючи загальні елементи державного регулювання та з огляду на вищезазначене, пропонуємо таке визначення державного регулювання ринків НФП – це сукупність заходів, які здійснюють Регулятори щодо упорядкування, контролю та нагляду за діяльністю небанківських організацій та інших учасників ринків НФП з метою створення сприятливих умов для їхнього функціонування, запобігання і протидії зловживанням і порушенням на ринках НФП та забезпечення захисту законних інтересів клієнтів. Доцільно продовжувати роботу над нормативним регулюванням провадження професійної фінансової діяльності не тільки у період дії воєнного стану, а й у повоєнний час.

²³ Про врегулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, учасників платіжного ринку, колекторських компаній та юридичних осіб, які отримали ліцензію на надання банкам послуг з інкасації: Постанова Правління Національного банку України від 6 березня 2022 р. № 39 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0039500-22#Text>> (дата звернення: 30.03.2023).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Mamutov V, Chuvpylo O, *Hospodarche pravo zarubizhnykh krain: Pidruchnyk dlia stud. yuryd. spets. vyshchykh navch. zakladiv* (Dilova Ukraina 1996) (in Ukrainian).
2. Senyshyn O, Horyn M, Kundytskyi O, *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: navch. posibnyk* (Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka 2014) (in Ukrainian).

Edited books

3. *Hospodarske pravo (Zahalna chastyna): pidruchnyk* (Shcherbyna V, Rieznikova V red, Lira-K 2023) (in Ukrainian).
4. *Pravovi osnovy zdiisnennia hospodarskoi diialnosti v innovatsiinomu suspilstvi* (Hetman A ta inshi red, Pravo 2018) (in Ukrainian).

Dictionaries

5. *Slovnnyk synonimiv ukrainskoi movy: u dvokh tomakh, t 2: O–Ia* (Buriachok A ta inshi, Naukova dumka 2001) (in Ukrainian).
6. *Slovnnyk ukrainskoi movy, t 8: Pryroda-Riakhtlyvyi* (Bilodid I holova redkol, Naukova dumka 1977) (in Ukrainian).
7. *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnnyk* (Shemshuchenko Iu red, 2-he vyd, Yurydychna dumka 2012) (in Ukrainian).

Journal articles

8. Dobrodumov P, 'Konstytutsiino-pravovi osnovy ekonomichnoi systemy Ukrainy' (2002) 12 *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 89 (in Ukrainian).
9. Kravtsova T, 'Pravova pryroda derzhavnogo rehuliuвання pidpriemnyt'skoi diialnosti' (2004) 1 *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 4 (in Ukrainian).
10. Kyzyma H, 'Modeli rehuliuвання finansovykh ryнкiv: sutnist ta osoblyvosti' (2011) 12 *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok* <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=369>> (accessed: 30.03.2023) (in Ukrainian).
11. Popova A, 'Rynky nebankivskykh finansovykh posluh ta yikh instrumenty' (2018) 5 *Pravo Ukrainy* 136–50 (in Ukrainian).
12. Soloshkina I, 'Meta ta formy derzhavnogo rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh' [2015] 1151 (19) *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu im. V. N. Karazina. Serii "Pravo"* 68 (in Ukrainian).
13. Yashchyschak O, 'Modeli derzhavnogo rehuliuвання ryнку finansovykh posluh' [2011] 3 (126) *Advokat* 29–31 (in Ukrainian).

Theses

14. Didych O, 'Administratyvno-pravovyi status torhovtsiv tsinnymy paperamy' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2004) (in Ukrainian).
15. Yashchyschak O, 'Derzhavne rehuliuвання ryнку finansovykh posluh v Ukraini: orhanizatsiino-pravovyi aspekt' (dys kand yuryd nauk, 2010) (in Ukrainian).

Anastasiia Popova

STATE REGULATION OF NON-BANKING FINANCIAL SERVICES MARKETS IN THE POST-WAR PERIOD

ABSTRACT. The need to strengthen the role of state regulation of non-bank financial services markets, as an integral part of the country's financial system, determines the relevance of this article. Solving the legal problems of implementing a unified state policy in this area in the war and post-war periods characterizes the unconditional relevance of this article.

The purpose of the article is to define the concept of state regulation of non-banking financial services markets, to highlight the objects of such regulation, to analyze the main models of state regulation of non-banking financial services markets, as well as to investigate the features of deregulation measures in the war and post-war periods.

Regulation of non-banking financial services markets is defined as regulation of activities of economic entities in the field of non-banking financial services markets and transactions between them and clients by authorized bodies. It is noted that the regulation of non-bank financial services markets can be internal – this is the subordination of the activities of economic entities in the field of non-bank financial services markets to their own regulatory documents (statutes, regulations on structural divisions of financial institutions) and external – the subordination of the activities of economic entities in the field of non-bank financial services markets in the field of non-banking financial services markets, regulatory legal acts of state bodies, international agreements, etc.

It is emphasized that Ukraine is characterized by a sectoral or polyregulatory model of state regulation of non-banking financial services markets, which consists of an established system of Regulators (the National Bank of Ukraine and the National Securities and Stock Market Commission) and a developed system of self-regulatory organizations.

The main similar elements in the definitions of state regulation are distinguished, namely: 1) it is a set of measures carried out by state bodies; 2) are aimed at regulating the behavior of participants in certain relationships; 3) are carried out with a specific purpose. On the basis of the analysis of the legislative definition of state regulation of the activity of providing financial and accompanying services, it is concluded that the content of state regulation is reduced to normative regulation, which is one of the four possible legal forms of state regulation of the economy, which are distinguished in the theory of economic law (state forecasting and development of programs economic and social development of Ukraine, management, control and regulatory regulation). As a result of the analysis of doctrinal and legislative definitions, it is proposed to define the state regulation of non-banking financial services markets as a set of measures implemented by the Regulators to regulate, control and supervise the activities of non-banking organizations and other participants in non-banking financial services markets with the aim of creating favorable conditions for their functioning, prevention and combating abuses and violations in the markets of non-banking financial services and ensuring the protection of the legitimate interests of clients. It is also proposed to distinguish two types of objects of state regulation of non-banking financial services markets: an mediated object (markets of non-banking financial services) and a direct object (professional financial activity).

The author came to the conclusion that it is expedient to continue work on the normative regulation of professional financial activities not only during the period of martial law, but also in the post-war period.

KEYWORDS: state regulation; financial market; financial services market; the market of non-banking financial services; financial services; deregulation plan; martial law.